THE CANADIAN ISRAELITE
DER CANADER YID.
The only Jewish Weekly in the Dominion of Canada.

B. GOLDSTEIN, Editor.
Canadian Israelite Publishing Company.
823 Main Street Phone St.-John 1454 Winnipeg, Man.
Subcription: 1 Year $1.00, 6 Months 60c.

ווינניפעג, פרייטאג כ״ו חשון, תרע״ב.

ווידער זוענען אידישען טהעאַטער.

אין ווינניפעג, ווי אין יעדע גרעסערע שטאדט, איז דאס אידישע פובליקום צושחיילט מיט זיינע מיינונגען בנוגע אידישעס טהעאטער און אידישע דראמא.

דער אמת איז אז אין אלע הינזיכטען צוגעהט מען זיך מיט די מיינונגען און ניט דוקא אידען, נור די נאנצע מענשהייט איז פערשיעדען מיט די מיינונגען, געשמאק און אויסוואהל איינער פון דעם צווייטען. די צרה איז נור וואס ביי די אומות העולם איז מען שוין מעהר אדער ווייניגער צום שכל געקומען צו דענקען אז דאס פערשיעדענארטיגקייט ברענגט די גרעסטע נוצען און פיהרט צום אלגעמיין מענשליכען פראגרעס און ווען איינינע בעקאנטע צוגעהען זיך מיט זייערע מיינונגען, זיינען פערשיעדען מיט זייערע אנשויאונגען, געשמאקען א. ד. ג., שאדעט דאס זיי פונדעסטוועגען ניט צו זיין בעפריינדעט און ארבייטען צוזאמען ביי אזעלכעס וואו זיי איינינגען זיך יא, ווערענד ביי אונז — און מעהר זעהען מיר עס אין ווינניפעג — קען מען קיינעס ניט מוחל זיין אויב ער פערשטעהט אנדערש, אויב ער איז ביי דער אדער יענער אנגעלעגענהייט אנדערש מיט זיין מיינונג. און ווען ער קומט זיך שוין יא, ביי אן אנדער ענין, צוזאמען און וויל לייסטען זיין ארבייט אדער ער בעט אנדערע צו לייסטען איהם אין אן אונטערנעהמונג וואס איז אלעמען נאהענט — שטעהט מען פון ווייטענס.

ווענען דעם אבער וועלען מיר אן אנדערש מאל רעדען. יעצט — ווענען דאס טהעאטער פובליקום: עס זיינען פאראן פיעלע טהעאטער געהער וואס זייער געשמאק האט זיך ענטוויקעלט אין די ענגלישע טהעאטערע. זיי האבען דארטען ביינעוואהנט די בעסטע דראמען, געשפיעלט פון די בעריהמטעסטע שוישפיעלער. זיי קומען אסאל אויך אין אידישען טהעאטער און ווילען דאס מעסטען מיט איין און דער זעלבער מאס. זיי שטעלען דעם קווינס טהעאטער די זעלבע פארערונגען ווי די וואקער טהעאטער. זיי ווילען אז א קינד אין וויקעלעך זאל אזוי לייסען געשווינד ווי א גרויסער און געשיקטער בחור. אנדערש בלייבען זיי אבהענדיג און ענטוישט און זיי וואכען דערפון.

די צווייטע — האבען אויסער אין מאוויינג פיקטשורס קיין גוי׳איש טהעאטער ניט אנגעזעהען. ווען זיי ווערען אמאל פערבלאנדזשעט אין די „עמפרעס״ גלייכען זיי באמונה שלמה אז דאס איז גוי׳איש טהעאטער. זייער געשמאק איז אויפערפעלעכליך, זייער מבינות פלאך. פון א גוט שטיק קענען זיי זיך ניט אמוזירען און צו לענען קאפ אויף צו פערשטעהן א געדאנק ווילען זיי ניט און ווייסען ניט צי עס פאדערט זיך. אויך דיעזע שטעלען פאדערונגען דעם אידישען טהעאטער. זיי קומען זעהן „קונצען״, טענץ און געזאנג און ווען מען וויזט זיי פלוצים א שטיק לעבענס בילד, ווען מען פלאנטערט פאר זיי אויס א שווערע לעבענס פראגע, ווען מען ווייזט זיי לעבעדיגע מענשען מיט נאטירליכע פאסיראונגען — בלייבען זיי ענטוישט און אונצופריעדען.

אין א נוייארק למשל וואו עס זיינען פאראן די זעלבע צוויי עקסטרימיטען, האבען זיי אבער דארטען בעזאנדערע טהעאטערע. די ערשטע וועלען לכשל זעלטען געהן אין פיפלס טהעאטער וואו מען פיהרט אויף בילינע שטיקער, און די צווייטע וועלען זעלטען קומען אין ליפצין טהעאטער וואו מען שפיעלט מעהרסטענטהיילס בעסערע זאכען. דא אבער, אין ווינניפעג. וואו מיר פערמאגען בלויז איין טהעאטער, איז טאקע צרות. די אקטיארען ווילען יוצא זיין פאר ביידען און טאנצען דערום פון דער „יתומה״ ביז „בן הדור״, פון „די אמת׳ע קראפט״ ביז „די נאלדענע חתונה״. אט האבען זיי געזעהען ווי „די יתומה״ האט געבראכט א פול הויז, געהען זיי אויפפיהרען גארדין׳ס בעסערע זאכען, ווי „די אמת׳ע קראפט״ און אט האט דאס מענעדזשמענט איינגעלאדען דער מאס דאס שעהנגאלד צו אויפטרעטען אין „מירעלע אפרת״. און א סברא אז שעהנגאלד זאל צו זיין עהרען אבענד שפיעלען אזא קונסט שטיק ווי „דער לעבעדיגער מת״ פון טאלסטוי.

ווען די ערשטע, ביי וועמען דער געשמאק איז מעהר אדער ווייניגער אויסגעפיינערט, זאלען ניט זיין אזוי עקסטרים, וואלטען זיי בעדארפט אונטערשטיצען דאס טהעאטער, ניט קוקענדיג דערויף וואס אויך גארדין׳ס פיעסאן שטעלען זיי ניט אין גאנצען צופריעדען. זיי דארפען געדענקען אז דאס אידישע טהעאטער אין אלגעמיין, ווער שטעהט דא אין ווינניפעג, איז צו יונג מען זאל קענען דערצו שטעלען די זעלבע פאדערונג ווי צו אן אייראפעאיש טהעאטער און ווען א דראמא ווערט ניט דורכגעפיהרט מיט דעם גאנצען שיק ווי עס דארף דורכגעפיהרט ווערען איז אין דעם שולדיג אונזער אריטקייט. דען מיר מענען זיין זיכער דאס ביי בעסערע אומשטענדען וואלט דאס מענעדזשמענט ערוואר־בען מעהר און שעהנערע סצענעריי, וואלט איינגעפיקסט מעהר בעקוועמליכקייטען און אזוי צופיסלעך וואלט מען ביכולת געווען אויפצופיהרען בעסערע זאכען ווי געהעריג. און די צווייטע וויעדער, וועלכע פאדערען פון טהעאטער בלויז אמיזמענט, וואלטען זיך מיט דער צייט צוגעוואהנט אויך צו בעסערע זאכען, זיי וואלטען ענטוויקעלט ביסלעכווייז זעהר געשמאק און מיר וואלטען דאן נעהאט א טהעאטער פובליקום פאר וועמען די אקטיארען וואלטען בעדארפט פארשטעלען לעבעדיגע בילדער און ניט קיין פאיאצישע שטיק.

ווי איהר זעהט אלזא ליעגט דער חוב צו ערציהען א טהעאטער פובליקום מיט א בעסערען געשמאק אויף די מעהר ענטוויקעלטע און זיי האבען ביד דאס צו טהאן יעצט מיט זייער בעזוכען מעהר די בעסערע פארשטעלונגען וואס מען געהט דא דורכפיהרען אצינד.

א ציון אינסטיטוט.

א נייע אונטערנעהמונג און וויעדער אזעלכע ביי וואס עס וואלטען בעדארפט זיך בעטהיליגען די יונגערע און מעהר ענטוויקעלטע עלעמענטען. א ציון אינסטיטוט וועט דא אין גיכען נענרינדעט ווערען, אבער עס טראגט בלויז דעם נאמען „ציון״, באמת אבער וועט עס זיין — ווי מיר פערשטעהען — א היים פאר אלעס וואס איז אידיש נאציאנאל, פאר אלעס וואס איז פראגרעסיוו און ראדיקאל. דער אינסטיטוט וועט זיין אין מיטען דער נארד ענד, דארטען וועלען אבגעהאלטען ווערען לעקטשורס, פארלעזונגען איבער געוויסע גענענשטענדע, דארטען וועט זיין א ביבליאטהעק, דארטען וועלען זיין מיטינגס לאקאלס. מיט איין וואר־ט: דאס וועט זיין א אידישע היים.

עס פאדערט זיך דערווייל איין קליינינקייט: געלד! די אונטערנעהמערס זיינען דא, ארבייטער אויף אויסצופיהרען דעם פלאן זיינען אויך פאראן. עס פאדערט זיך בלויז שטיצע און ווען איהר וועט יעצט שטיצען פינאנציעל, וועט איהר מיט דער צייט — מיר זיינען זיכער דערין — שטיצען דעם אינסטיטוט אויך מאראליש, דען איהר וועט זיך זעהר גיך איבערצייגען וואס פאר א נוצען דער אינסטיטוט טען ברענגען.

פינף יאהר.

פון י. סקלאווער.

פאר די אידען אין קענעדא איז די שנעלע עקאנאמישע ענטוויקלונג פון דער וועסט ביז היינטיגען טאג געבליבען א ערשלאסענער בוך. עס איז אבער זעהר וויכטיג אז מיר זאלען דערמיט בעקאנט זיין ערשטענס אלס א טהייל פון דער בעפעלקערונג און צווייטענס איז ביי יעצטיגע הויכע טעכנישע ערפונדונגען מעגליך צו ענטוויקלען א לאנד אין 10 יאהר צייט, פונקט ווי אסאל אין הונדערט יאהר.

אמת איז אפילו דאס דעם הויפט פראגרעס איז צו פערדאנקען דעם קאפיטאל און ארבייט וואס שטראמט אהער מאסענווייז פון ענגלאנד דערפאר וואס קענעדא בכלל איז דאך א טהייל פון דער ענגלישער מלוכה.

מיר וועלען דא ניט ריידען וועגען דעם פאליטישען און קולטורעלען עקאנאמישען לעבען פון קענעדא זייט א ווייסער האט בעטראטען איהר באדען.

מיר וועלען נור בעריהרען די עקאנאמישע ענטוויקלונג פון פינף יאהר, פון 1900 ביז 1905.

אין 1900 האט זיך אין קענעדא געפינען 138 אינדוסטריען וועלכע האבען פראדוצירט יעדע פון א האלבען ביז א מיליאן דאלאר א יאהר. צוזאמען האבען זיי פראדוצירט וואארע פאר 91.552.655 דאל. דורכשניטליך האט יעדע פעקטאָרי געהאט 663,425 דאלאר אינקאם. אינדוסטריען וואס האבען פראדוצירט העכער א מיליאן דאלאר א יאהר האבען זיך געפונען 81, וועלכע האבען צוזאמען בעטראפען 177.273.913 דאל. דורכשניטליך האט יעדע פעקטאָרי געהאט אינקאם $2.188.567. די גרעסטע טהייל פראדוקטען זיינען געווען ווייץ, קארען, האבער, גערשטען א. ז. וו. און בהמות. אין יאהר 1905 האט שוין סעדא נענעבען א ריעזיגען שפאן. אין דיזען יאהר (1905) האט קענעדא פראדוצירט וואארע און פראדוקטען פאר א ערך פון 715.035.965 דאלאר און געגזאן צו 1900טען יאהר וואס האט בעטראפען 481.053.375. אין איינע פינף יאהר האט קענעדא ארויסגעגעבען פראדוקטען מיט מעהר ווי 233.082.590 דאלאר. ד. ה. מיט 50 פראצענט פערגרעסערט. קאפיטאל איז אריינגעלעגט געווארען פאר די פינף יאהר 397 מיליאן דאלאר. ארבייטער אין יאהר 1900 זיינען געווען 344,034 און האבען גענאָרען אויסגעצאהלט ווייזדשעס 113.249.350 דאלאר א יאהר. ווערענד אין יאהר 1905 האבען זיך שוין אין קענעדא געפינען 391,487 ארבייטער וואס האבען געקראגען אויסגעצאהלט אין ווייזדשעס 164.394.490 דאלאר.

פון דיעזע ציפערען זעהען מיר אז ווען ארבייטער האבען זיך פערמעהרט מעהר ניט ווי 12 פראצענט האבען זיך די ווייזדשעס פערגרעסערט און 45 פראצענט. דורכשניטליך איז די אויסארבייטונג פון דעם ארבייטער ווערטה געווען אין 1900טען יאהר 1.398 דאלאר, אין 1905טען יאהר 1.832 דאלאר. דאס צייגט אונז אז צוזאמען מיט דעם וואקסען פון ארבייטערס ווייזדשעס איז אויך געשטיגען אין פרייז דער פראדוקט אויף 31 פראצענט.

די זעלבע שנעלע ענטוויקלונג געפינען מיר אויך אין ריעל עסטייט. מיר וועלען געבען נאר א קליינע טאבעלע פאר איין מאנאט פון צוויי פערשידענע יאהרען: אין 1910, מאנאט סעפטעמבער, האט די רעגיערונג ארויסגעגעבען פערמיטס פאר בילדינגס אין בעטרעף פון 5.395.298 דאל. און היינטיגס יאהר דעמזעלבען מאנאט האט די רעגיערונג ארויסגעגעבען פערמיטס אויף בויען הייזער פאר דער כומע פון 7 מיליאן 743,541 דאלאר, דאס הייסט מעהר מיט קארנע צוויי און א האלבען מיליאן דאלאר.

דיעזע שנעלע ענטוויקלונג געהט אן מעהרסטענטהיילס אין דער וועסט וואו וויסטע פריירעס זיינען פערוואנדעלט געווארען אין עטליכע יאהר צייט אין בליהענדע פעלדער, קליינע דערפער — אין גרויסע שטעדט.

און פערגעסט ניט אז עס איז נאך פאראן גענוג פלאץ פאר טויזענדע און טויזענדע אימיגראנטען. אידען וועלכע שטיקען זיך אין די גהעטאס פון מאנטרעאל, טאראנטא, באסטאן, שיקאגא, נויארק און אנדערע גרויסע צענטערעס, וואלטען דא לייכט געקראגען וואו א לעבען צו מאכען. דא, אין וועסטערן קענעדא ליעגען בעהאלטען גענוג אוצרות וואס ווארטען אויף מענשליכע הענט און מח. אבער אום צו ציהען אהער אין דער וועסט איז נאך ניט גענוג אז זיי וועלען זיין עקאנאמיש בעזארגט. זיי ווילען פיהרען א אידישען גייסטיגען לעבען, אידען וועלען זיך ניט בעזעצען אין א גענענד וואו זיי קענען ניט פיהרען א גייסטיגען לעבען, מעג דאס זיין די בעסטע גענענד. מיר מוזען דערום זעהן צו שאפען די נויטיגע מיטלען אז מיר זאלען קענען אבוועגדען די אידישע אימיגראנטען אהער צו אין דער וועסט וואו מען נויטיגט זיך אין זיי און אן וועלכען ארט אויך זיי נויטיגען זיך.

פונקען.

מיט פרעמדע ליכט קען מען קוים שיינען, אבער ניט ווארעמען.

. . .

וואס איין פונק קען שאדען טהאן, קענען עס ניט טויזענדער טרעהרען אומקעהרען.

. . .

די ערד ווערט טרוקען פון ליכטיגקייט, דער מענש — פון פינסטערקייט.

. . .

„איזהו עשיר השמח בחלקו״ — זאגען אונזערע חכמים. דערום איז א נאר גליקליך, ווייל ער איז צופריעדען מיט זיינע נארישקייטען

. . .

דעם בעסטען בייפאל פון אלע קלוגסטע, האט די שעהנסטע...

א שטערער.

(געראנקען און איינדריקע).

פון א. מ. מאנדעלבוים.

מ׳רעדט ווענען אידישען קולטורעלען לעבען, ווענען פאלקס אינסטיטוציאנען, ווענען ערציהונגס אנשטאלטען אין אונזער אידיש וועלטיל און מ׳פערגעסט אז יעדער שפאן צו שעהנעס און ערהאבענעס, יעדער שטראהל פון ליכט ווערט בעוואכט פון שטערער, פון הדיוטים נמורים און ניעדרינע ברואים.

מיר שטעהט פאר די אויגען דער היימישער בעל מחלוקת, יענער גראבער, מנושם׳דיגער עם הארץ און רכילות טרייבער וואס דרעהט און פערדרעהט, קריכט אריין מיט ברודיגע געגעל דעם צווייטען אין דער נשמה אריין און ווארפט מיט שמוץ רעכטס און לינקס...

און בעטראכט דעם זעלבען ברודיגען נפש דא, אונטער די ברייטע, פרייע הימלען, אין דער פרייער סביבה: דא האט ער אומגעביטען זיינע בגדים, האט „ארומגעטרימט״ זיין בארד, אבער זיין נשמה איז פערבליבען די זעלבע שמוציגע און קויטיגע ווי אין דעם היימישען בלאטיגען געסעל... מען געהט רעפארמירען אינסטיטוציאנען, מען ווישט ארונטער דעם אלטען, לאנגדורות׳דיגען שימעל, מ׳עפענט פאנאנדער די פענסטער, מ׳לאזט אריין מעהר לופט, מעהר ליכט, קומען צוגעהען פינסטערע כחות, גייסטיגע קאליקעס און שטערען, לענען שטיינער אויפ׳ן וועג און זיינען דעם אלטען שווארץ־מאה׳דיגען פזמון:

„שקאלעס ניע זשעלאיעס!״.

איך בעטראכט אויך דעם היענען „לעסאן געבער״, דעם גייסטיגען פאר־שטעהער פון אידישען לעבען און פרעג זיך: אט דיעזער קנאי איז עס דער פאק־טאר פון דעם אידיש מערב קענעדישען לעבען, דער „ליכט פערשפרייטער״ פון דער אמעריקאנער אידישער נאס?. אט דאס „פערזעהעניש״ אין וועמען עס לעבט נאך יענער קאנטאניסטען גייסט, יענער חיה׳שער דורשט נאך שטיץ און קלעפ, איז עס דער פאחנען טרענער פון דעם אידיש מענעדישען ערציהער?. ער איז עס דער מרביץ תורה, דער „סוף־ליער״ פון אידישקייט; ער איז עס דער מאנופעקטשורער פון בר מצוה „ספיע־טשעס״ און הפטורה „זאגער״ און אלע אנדערע חכמות.

יעדעס מאל ווען איך בעטראכט דעם אידישען לעהרער און זיין ראל אין קול־טורעלען לעבען — שוויסט פאר מיר ארויס קלעהרער און בולט׳ער די נשמה פון אידישען פאלקס לעהרער. יענער פערטרעטער פון אידישען איך וועלכער בעטראכט זיך אלס גליעד פון אידישען פאלקס גוף. אט דיעזער „דזשאב האל־דער״ קוקט עס אויף זיין שטעל ווי אויף א מעלקעדיגע בהמה. אין דעם היענען סקוהל באי זעהט ער יענעם אבגערי־סענעם ליטווישען חדר און ישיבה אינ־געל, דעם „טענ עסער״ וואס שרייט „צדק לפניו יהלך״ ביי א רייכע לויה און מיט וועלכען מ׳דארף זיך ניט צערעמא־ניען. און ס׳מאטערט מיך דער גע־

א שפאציער.

א מחעמא: רחמנות; רחמנים בני רחמנים; ציוניסטען בלייבען נייטראל; 58 אי־דען אויף וועמען ס׳א רחמנות; יעדעס פאלק מיט איהר מדה; מאראנ־טא האט איהר בעל רחמנות; א ווארימער איד; א שווער א לענדלארד; מיר בלאפען לענדלארדס; די שנור ווייגט און דאס רחמנות ריהרט זיך.

פון ר׳ ברוך׳ל.

רחמנות! ווי עקעלהאפט איז ווען מען דארף שוין איבער אזא טהעמא רעדען און רעדביי — פערגעס איך ניט — דארף מען אייך נאך אזוי קיצלען, זיין אזוי מילד, זיין אזוי איינגע־וואלטען און שרייבען מיט אזא „לאך מיט יאשטשערקע״, דאס איהר זאלט פערקאטשען די וואנצעס און א שמיי־כעל טהאן.

דאנקע שעהן!

אלזא רחמנות. מיר זיינען דאך אמת׳ע רחמנים, טאקע בני רחמנים. א פאלק פון גאלע רחמנות. אט למשל האט דאס ציוניסטישע פאלק, אלס רחמנות געוועהנליך צו איטא־ליען, בעשלאסען צו בלייבען נייטראל אין דער יעצטיגער מערק־איטאליען קריעג. און אז נייטראל מוז אסאוסקי אלע טאג נעהן אין פאסט אפיס, אנשטאט אויף מארשיראווקע; פאנרעלבוים מוז לערנען מיט די תלמוד תורה קינדער דקדוק און חומש מיט רש״י, אנשטאט תכסיסי מלחמה; די איבעריי־גע ציוניסטען מוזען העלפען בויען א ציון איינסטיטוט, אנ־שטאט צו בויען באריקאדען, קרעפאסטען און אנדערע מלחמה זאכען. מיט איין וואר־ט: אז מען שמועסט מיר זיינען נייטראל איז דאך ניט שייך.

און אלץ דע־פאר וואס מיר זיינען רחמנים.

אז א איד ווערט א יורד — האבען מיר רחמנות. און אזוי לאנג און אזוי ברייט האבען מיר רחמנות ביז 58 אידען נעהען צו דער גוי׳אישקער סאסייעטי און קריגען דארטען די פאאר דאלאר. און מיר האבען נאך עד היום רחמנות.

מילא, אזא פאלק זיינען מיר. הלמאי האבען דייטשען ליעב ביער; הלמאי טראגען טערקען רויטע יארמולקעס; הלמאי עסען איטאליענער מאקאראנעס; הלמאי האט רוס־לאנד ליעב פאנראמען — יעדעס פאלק מיט איהר מדה. מיר — מיט רחמנות.

און אין מאראנטא, אנטעריא, וואהנט אויך א קליין בי־סעל פון דאס אידישע פאלק — אזוי שרייבט אונז מר. בעל מגלה — און אלס פאלק האבען מיר אלע נויטיגע מענשען. ווי שמשים, חזנים, מנידים, שרייבער, מלמדים, בטלנים, קדיש־זאגער, סליחות־קלאפער, נבאים און — בעלי ענלות.

אין מאראנטא — שרייבט ה׳ בעל מגלה — איז פאראן ניט קיין בעל ענלה, נור א געוועזענער שמייסער און א איד איז ער, א ווארימער איד: ער עסט ווארימע חלה מיט ראס־סעל פלייש, טרינקט ווארימע מילך מיט ציקאריע, מאכט א ווארימען „לחיים״, הייצט ווארים אין זיינע הרובעס, מאכט א גאנץ ווארימען „מי שברך״ אין אלע לשונות און אז ער פערפאהרט אייך אין מארדע אריין ווערט אייך אזש ווארים אין בויך. בקיצור, א ווארימער איד.

האט ער הייזער דער איד און האט אויך א שנור. די שנור אן אלסנה מיט צוויי קינדער וואס ארבייטען גאנץ וואס־רים אויף צו מאכען א קאלט לעבען. וואהנט די שנור מיט די צוויי סינדער ביים שווער, זאל מאריך אף זיין, און זינט דער מאן, ד. ה. זינט דעם שמייסערס, דעם געוועזענעם שמיי־סערס זוהן מיין איך, איז געשטארבען, קען די אלסנה ניט צאהלען קיין רענט.

איז אז נאש בראט קען ניט צאהלען קיין רענט, ווייסען מיר שוין ווי אבצופלאפען דעם לענדלארד. פאר אלעס ווייזען מיר זיך איהם ניט פאר די אויגען ביז׳ן 15טען. און אבי ס׳סומט דער 15טער ציהען מיר שוין אב ביז׳ן ערשטען און ווער, איך בעט אייך, קרינט עס גיט דעם ערשטען קיין אנ־דער דירה? אבער א אידענע, מישטיינס געזאגט, ווי האט זי שכל צו׳ן אזעלכענע חפצות און דרעהדלעך? נו, זיצט זי ביים שווער אין דירה. דער שווער שיקט מאהנען דירה געלד — ווייגט זי, סטראשעט ער מיט ארויסווארפען — ווייגט זי, קומט ער און טופעט מיט די פיס — ווייגט זי. בקיצור, ס׳ווייבעל האט אזוי לאנג געוויינט ביז דער שווער איז פון רחמנות אפגים געריהרט געווארען. דער יושר פון בעל ענלה, דאס רחמנות פון דעם שמייסער האט זיך צוואווארימט און דער שמייסער איז געריהרט געווארען.

און מערקווירדיג, פונקט אין דער מינוט איז אויך גע־ריהרט געווארען די אלסנה מיט די צוויי קינדער, עס איז געריהרט געווארען דאס בעטנעוואנד, דאס מעבעל און הכל בכל מכל פלעקעל — אלעס איז געריהרט געווארען פון הויז אין דרויסען ארויס.

איהר זעהט, רבותי, דוכט זיך אפילו א בעל ענלה, א שמייסער, א געוועזענער שמייסער מיין איך און דאך רחמנות. א אידישע נשמה, הערט איהר, אוי, די אידישע נשמה.

יא—ווען נעהט מען דא אויפפיהרען „די אידישע נשמה״. זאג איך אייך איז דאס א פליי!

אָבער — א רחמנות צו זאטשעפען זיך דערמיט.

לאמיר בעסער ענדיגען די מעשה. איך ווייס דאך אז ביי אייך א מעשה אהן אן עק, אהן אן אויסלאז מיין איך, האט ביי אייך א צורה אקוראט ווי א בארשטש אהן א קנאבעל; ווי א שטיקעל פיש אהן אביסעל בראנפען; ווי א ווייב אהן נדן; ווי אן עלעקשאן אהן סינארס; ווי א שמייסער אהן תורה.

און יענער שמייסער איז גם כן א בעל תורה. שייך זא־גען, ווער איז עס אין אמעריקא ניט קיין בעל תורה. בלם נבונים, כלם יודעים — א בפירוש׳ער פסוק אין דער הגדה.

ווען מ׳איז צוגעקומען צו דעם שווער און איהם געוועהנ־ליך געזאגט אויף א גאנץ עדעלען שטיינער: סעי, פארשי־ווען, דו מיאוס׳ער בעל ענלה, דו חזיר׳שער שמייסער, ווי הייסט, דו נעהמסט און שמייסט ארויס אום ווינטער א פרוי מיט צוויי קינדער און דערצו א שנור און איינענע איינקלעך, דו שטיק שמאראוואז וואס דו ביסט, ביסט דאך ווערטה טען זאל דיר צושמייסען די מארדעס ווי א הונד.

— א נו, פרובט — האט דער שמייסער א זאג געטהאן — איהר ווילט, אדרבה, איך גיב א פערפאהר אז ס׳ווערט אייך פינסטער און ליכטיג. ס׳טו געהערט א מעשה. פאר וועמען מען נעהמט זיך דא אן. פאר א י ה ר נעהמט איהר זיך אן, פאר דער הולטאיקע. זי גלייבט דאך ניט אין תורת משה. הערט אדרבה. איך קום צוגעהן און זאג איהר אפשר טויזענד מאל מיט נוטען און מיט בייזען: „שנור לעבען, סוף דיר ארויס אין אלדע רוחות, וואס ס׳מו זיך אנגעזעצט אויף מיין קאפ, וואס? פאראן דיר ווייניג דירות אין טאראנטא? און כ׳בעט זיך ביי איהר ווי א טאטע בעט א קינד. זי אבער, אזא הולטאיקע, הערט מיך ווי דעם פאר א יאהריגען שנעע. ע, טראכט איך, אזא קאפילע ביסטו, ווילסט ניט מקים זיין כבוד אב, טא געהן! — נו, האב איך געהאנדעלט שלעכט? אויב זי גלייבט ניט אין כבוד אב איז זי ווערטה די פרושיליע אזוי האט געפסקן׳ט דער שמייסער פון טאראנטא, דער זוהן פון דעם פאלק רחמנים בני רחמנים.